

150 ÉVES A SOPRONI MÚZEUM

Tóth Imre | Elöljáróban

Ha lenne rá alkalmas eszközünk, hogy utólag csoportképet készítsünk Sopron kiegyezés idején élt legérdemdúsabb lakóiról, a tabló álló és ülő sorában egymás mellett láthatnánk a kor sikeres vállalkozóit, megbízható mesterembereit, művelt értelmiségi és hivatott közpolitikai szereplőit. Kérdés, mi alapján érdemesülnének ezek a (kor társadalmi konvenciói szerint) férfiak az utókor általi számontartottságra, és közös tevékenységük csupán az expozíció pillanatára korlátozódna-e? Néhol az életutak ismerete révén, máshol a korszakról alkotott összkép alapján tudjuk megadni erre a választ. E szerint a számos egyéni teljesítmény és a foglalkozásbeli sokszínűség ellenére ezekben az emberekben többnyire ott munkált a kollektív vitalitás, a szűkebb helyi és a tágabb nemzeti közösségért való tennivágyás. Nem csoda hát, hogy a tablón feltűnő arcok mindegyike egyszerűen mecénás, egyesületi vezető, a várost szépítő és annak múltját számba vevő és megőrző polgármember: Kugler Henrik, Vághy Mihály, Albert Ferenc, Király Pál, Haubner Rezső, Emresz Károly, Rupprecht János, Kolbenheyer Mór, Braun Nándor, Geiszler József, Müllner Mátyás, Zalka János, Flandorffer Ignác, Schwartz Márton, Rosenfeld Jakab, Lenck Sámuel, Poszvék János, Schwartz Miklós, Tibold Károly, Fábry Nándor, Paúr Iván és id. Strono Ferenc. A 19. század polgára vágyott — Széchenyi István szavaival — „valami nagyobbszerűt” alkotni. Miután (miközben) önmagát anyagiakban, szellemi téren kiteljesítette (legalább a vasárnap déli ebéd és a mise vagy istentisztelet közötti időben), környezetét is polgárosította, „működtette” a helyi közéletet.

E polgárosítás révén, a fenti tablókép szereplőinek közreműködésével alakult meg a város múzeuma, mely mostanában 150 éves. Előzményei azonban még messzebb nyúlnak. A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1847-es soproni vándorgyűlésének lelkesítő hatására már megérlelődött a helyi múzeum megalapításának gondolata. A lokálpatriotizmus könnyen tetten érhető abban a szándékban, hogy az 50-es, 60-as években megindult építkezéseknél előkerülő régiségeket ne a Nemzeti Múzeumba kelljen beszállítani, hanem azok a város saját gyűjteményébe helyeztessenek el. E célra (mint annyi, másra akkortájt) egyesületet szerveztek, mely a helyi sajtó segítségével alig két hónap alatt létrejött, alapszabályát márciusban a városi tanács is jóváhagyta és felterjesztette a belügyminiszternek. A társaság célja volt gyűjteni, rendezni, tudományosan feldolgozni és tanulságosan bemutatni a történelmi emlékeket. Bár az egyleti múzeum néhány év múlva megszűnt, városi közgyűjteményként továbbra is hozzájárult a helyi hagyományok, tudomány és kultúra ápolásához. A múzeumi és a hozzá hasonló — lokálpatrióta jegyeket viselő — és szabad (!) polgári egyesüléseknek azonban más lényegbeli jelentősége is volt. Olyan fontos kapcsok voltak ezek, melyek az egyént hozzásegítették a társadalom szövetébe való beilleszkedéshez. Az egyesületi tagsági kártya olyan kellékévé vált a 19. század végi embernek, mint az óralánc, sétatob, vagy a pakli kártya, melyek

civilizatórikus eszközként könnyítették neki a társadalom középrétegeibe való felszívódást és megkapaszkodást.

A múzeum mindemellett a történelem, várostörténet őrzője, mely megbízatás közös a múltfeltárás feladatával. A körülményeket — elsők között a város történelmi adottságait, a soproniak lokálpatriotizmusát — figyelembevéve semmi rendkívüli nincs abban, hogy műtárgyainak mennyiségét, azután épületeinek számát tekintve is folyton gyarapodott. Noha a politikai térkép gyakorta változott, és a közvetített tartalom pedigreje sem volt mindig a legjobb, a régészeti-történeti-műemléki kutatások eredményei bekerültek gyűjteményeibe, melyek részben a nagyközönség számára is hozzáférhetővé váltak. Azzal a „terjeszkedéssel”, amely az 1960-as évek végétől indult meg, a város egyik legmeghatározóbb intézményévé vált.

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a növekedés felhajtóereje nem a rendszerdicsőítő kultúrfelelősi odaadás, hanem a szakértelem volt. 1945 után a város történetét, műemlékeit, kultúrtörténetét jól ismerő Csatkai Endrét bízta meg a Nemzeti Bizottság a múzeum vezetésével. Csatkai Endre nagy szakmai tapasztalattal és hozzáértéssel látott hozzá a múzeum újjáélesztéséhez. A vidéki múzeumok közül az országban elsőként Sopronban nyílt meg a háború után a múzeum, 1947. június 28-án. Csatkai Endre érdeklődése választott szakján, a művészettörténeten kívül kiterjedt a néprajz, zenetörténet, céhtörténet, irodalom, valamint a régészet és a természetrajz területére is.

Ezen a ponton illeszkedik történetébe a Városszépítő Egyesület folyóirata, a Soproni Szemle, mely — jóllehet alapítói a lap helytörténeti jellegét a legtágabban értelmezték — közölt írásait tekintve döntően helytörténeti és régészeti arculatú volt. A Szemle első számában mindjárt az akkori és a későbbi múzeumigazgató, Lauringer Ernő és Csatkai közölt helytörténeti írásokat. A múzeum — a levéltárral együtt — fő szellemi bázisa lett a kiadványnak, részben munkatársai közül kerültek ki a szerkesztőség és szerkesztőbizottság tagjai. Az említettekén kívül Domonkos Ottó, Környei Attila, Askercz Éva, Gömöri János, Hárs József, Kücsán József, Szende Katalin, Tóth Imre, Kelemen István és Kiss Melinda dolgoztak, vagy dolgoznak jelenleg a folyóirat szerkesztőiként. Nehéz lenne felsorolni, hogy szerzői listáin rajtuk kívül még hány múzeumi munkatárs neve tűnik fel. Rendszeres szerzőinek sorában ott voltak a történészek, etnográfusok, régészek és művészettörténészek, akik noha elsődleges feladatuknak tekintették, egyszersmind kevesellték is a vitrinekbe és raktárakba zárt tudás muzeológiai megformálását.

Közölnivaló pedig akadt bőven. A várostörténeti kutatások folyamatosan folytak, a múzeum (mely 1952-ben a megye szülöttjéről megkapta a Liszt Ferenc Múzeum nevet) anyaga is bővült, annyira, hogy az addigi épületben már nem fért el. 1954-ben a Lábasház megszerzése, felújítása, majd pedig a kézművesipari gyűjtemény ottani elhelyezése ezt egyértelműen jelezte. A múzeum anyagának elhelyezésére rendkívül alkalmasnak ígérkezett a belvárosban a Fabricius-ház. A műemléki feltárás az ország egyik legjelentősebb polgári rendeltetésű középkori épületét hozta napvilágra és állította helyre régi stílusában, múzeumi célra. 1962-ben vette birtokba a múzeum, állandó kiállítását pedig „Sopron és környéke története az őskortól a középkor végéig” címmel 1963. április 4-én

nyitotta meg. 1962 őszén, a múzeumok tanácsi kezelésbe adása során a soproni múzeum a Győr-Sopron Megyei Múzeumok Igazgatósága alá került, a megyei múzeumi szervezet tagjaként. Csatkai Endre 1963 nyarán nyugalomba vonult, és helyét Domonkos Ottó néprajz-szakos muzeológus foglalta el. A munkatársak az elődök példáját követve gyarapították, dolgozták fel és állították ki a történeti emlékeket. Három épület közül a főépület a régi „kultúrpalota” maradt, de a múzeum nagy tempóban „terjeszkedett”. Megnyílt a Patikamúzeum (1968), az Iparművészeti állandó kiállítás Fertőrákoson, a püspöki kastélyban (1968) a Bányászati Emlékmúzeum Brennbergbányán (1968), a Régészeti, képzőművészeti kiállítás a Tűztoronyban (1991-ben megszűnt), a Pékmúzeum (1975), a Fabricius-ház polgári lakások kiállítása (1975), a Középkori zsinagóga (1976), az időszaki kiállításoknak helyet adó felújított Lábasház (1977), a Fabricius-ház régészeti kiállítása (1977), a Fertőszéplaki Falumúzeum (1982), a Storno-ház, a Storno-gyűjteménnyel (1987) és az Újkori helytörténeti kiállítással (1987), a Néprajzi kiállítás a Deák téren (1989), a fertőrákosi Mithraeum.

Az intézmény kiállításainak zöme a belvárosban kapott helyet, így 1986-ban a Fő téri Storno-ház lett a központ. 1988-ban változtatták meg a múzeum nevét Liszt Ferenc Múzeumról Soproni Múzeumra. Igazgatója a nagycenki Széchenyi István Emlékmúzeumot is páratlan elhivatottsággal irányító történész, Környei Attila lett. Halála után néhány évvel, a megyei fenntartás utolsó éveiben a nagycenki múzeum be is tagozódott a soproniba csakúgy, mint a kapuvári Rábaközi Múzeum. Mindkettő állandó kiállításának felújítása a „soproni évek” alatt kezdődött meg. Ma a — jog szerint is újra városivá lett — Soproni Múzeum, története során az egyik legfigyelemreméltóbb fejlesztés küszöbéhez érkezett, sőt fél lábát már át is vetette a küszöbön. Új és megújuló állandó kiállítások, új típusú kultúráközvetítés, nagyszabású épület- és infrastruktúrafejlesztés zajlik. Az ide vezető lépéseket megtéve a 21. század látogatói igényeit kiszolgáló, egyszersmind hagyományaihoz változatlanul ragaszkodó intézmény történetének újabb fejezete kezdődik. A Soproni Szemle mostani száma a korábbi fejezetekbe vágó metszetekkel elveníti fel a 150 éves múzeum históriáját, néhány írás erejéig kiterve a jelenre is. Mindezt nagyon szűkszavúan ahhoz, hogy a kép teljes legyen, de talán elegendő módon ahhoz, hogy a történetet sokszínűségét vázlatosan is felidézze, és a jelen gazdagságát bemutassa.